

ОРГАНИЗАЦИЯ НА РАБОТАТА В КЛОН НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНО ДРУЖЕСТВО

[Гл.ас. Христина Годорова Атанасова](#)

Резюме

Една от най-често използваните форми за извършване на застрахователна дейност на територията на Р България е учредяването на клон.

Откриването на клон е възможност. То е право на застраховател със седалище от държава-членка, но е задължение на застраховател от трета държава. Това означава, че застрахователят от държава-членка може да използва и някоя от другите възможности за извършване на застрахователна дейност, докато застрахователят от трета държава може да извършва застраховане и презастраховане само след вписването на клон в търговския регистър, съобразно разпоредбите на Търговския закон.

Именно тези различни възможности насочиха интереса на автора към избраната тема. Основната цел, която се преследва в предложения проект е да се проследи историческото развитие на нормативната уредба относно възможностите за извършване на застрахователна дейност у нас; да се даде юридическа характеристика на клона на застраховател и да се направи съпоставка между застраховател от държава-членка на ЕС и застраховател от трета държава.

Ключови думи: клон, филиал на застраховател, право на установяване, свобода на предоставяне на услуги, чуждестранен застраховател

ORGANIZATION OF WORK IN A BRANCH OF AN INSURANCE COMPANY

[Head Assist. Prof. Hristina Todorova Atanasova](#)

Abstract

One of the most commonly used forms for insurance activity in Bulgaria is the establishment of a branch. The opening of a branch is possible. It is the right of an insurer domiciled in a Member State but is an obligation of the insurer from a third country. This means that the insurer from a Member State may use any of the other options for conducting insurance business as an insurer of a third country may conduct insurance and reinsurance only after the branch in the commercial register under the provisions of the Commerce Act. It is these different options directed to the author's interest in the chosen topic. The main objective pursued in the proposed project is to trace the historical development of regulations about how to conduct insurance business in the country, to give a legal description of the branch of the insurer and to compare between insurers in a Member State of EU and an insurer from a third country.

Key words: branch, captive insurance company, right of establishment, freedom to provide services, foreign insurer

Увод

С приемането на Р България за член на ЕС българският законодател предприе редица промени, отнасящи се до дружественото ни право, част от което е застрахователното право. Един от тези синхронизиращи моменти се отнася до приемането на Кодекс за застраховането (в сила от 01.01.2006 г., обн. ДВ. бр.103 от 23 Декември 2005г.).

Кодексът отменя изрично действащия дотогава Закон за застраховането, но възприема редица от неговите основни идеи в тази материя. Запазва се нормативната уредба на лицата, които могат да извършват застрахователна и презастрахователна дейност. Уредбата на участието на чуждестранни лица на българския застрахователен пазар понастоящем се съдържа в Кодекса за застраховането. Всеки чуждестранен застраховател може да извършва застрахователна дейност на наша територия при условие, че е регистриран с право да извършва същата дейност и според националния си закон. Чуждестранен застраховател може да извършва дейността, която е регистрирал по седалището си, по един от следните начини: като упражни една от двете свободи, дадени от правото на ЕС - право на установяване или свобода на предоставяне на услуги; може да създаде клон, който да впише в търговския регистър; а също така може да участва като акционер или член-кооператор в български застраховател.

Една от най-често използваните форми за извършване на застрахователна дейност на територията на Р България е учредяването на клон.

Откриването на клон е възможност. То е право на застраховател със седалище от държава-членка, но е задължение на застраховател със седалище от трета държава.

Именно тези различни възможности за осъществяване на застрахователна дейност на територията на Р България насочиха интереса на автора към избраната тема. Основната цел, която се преследва в предложената работа е: а) да се проследи историческото развитие на нормативната уредба относно възможностите за извършване на застрахователна дейност у нас; б) да се даде юридическа характеристика на клона на застраховател и в) да се направи съпоставка между застраховател от държава-члена на ЕС и застраховател от трета държава.

1. Историческо развитие. Обща и специална нормативна уредба.

Първите стъпки за развитие на застрахователния пазар у нас са направени от румънското застрахователно дружество „Дачия”. То получило лиценз от българското правителство да извършва само животозастраховане.

Същинското развитие на застрахователния пазар у нас започва през 1887г., когато на наша територия започват да развиват дейност две нови застрахователни компании – американското взаимозастрахователно дружество „Ню Йорк” и румънското „Национала”.

Съществуващата конкуренция между тези застрахователи води до възникването на застрахователен пазар.

Нова насока взема развитието на застраховането след национализацията през 1946 г¹. Въвежда се държавен монопол в областта на застраховането в

¹ Драганов, Хр., Застраховане, С., 2008, с.45-46

Христина Атанасова

лицето на ДЗИ, като по този начин е унищожен свободния застрахователен пазар. Всички имуществени застраховки стават задължителни.

Смяната на плановата икономика с пазарна икономика довежда до възраждането на свободния застрахователен пазар в Р България през 1990 г. Първата „лястовица“ в областта на възстановеното застраховане е учредяването на застрахователно дружество „Автомобилно застраховане – МИК“ АД.

Откакто Р България е член на ЕС, тя участва и в развитието на наднационалния, европейския застрахователен пазар. Обединеният европейски застрахователен пазар се основава на три фундаментални положения, залегнали още в договора за създаване на европейска сигурност.² Те са:

а) всяка застрахователна компания може свободно да създава свои клонове на територията на други държави-членки;

б) свободно предоставяне на услуги от една застрахователна компания в държава-членка, но само при условия, че се спазват нормативните изисквания на тази страна-членка;

в) свободно движение на капитали, което дава право на всички граждани от ЕС да сключват сделки на територията на ЕС.

Общата нормативна уредба на клон на търговец се съдържа в чл. 17-20 ТЗ, в които законодателят дава общи правила за откриването и вписването на клон, преместване на седалището и адреса на управление на клон, воденето на търговски книги и общата подсъдност.

В чл. 17а ТЗ е уреден клонът на чуждестранно лице, чрез което е съобразена Единадесета директива относно изискванията за оповестяване на данни за клонове, открити в една държава-членка от някои видове дружества, регулирани от правото на друга държава (89/666/ЕИО). Дадена е възможност на чуждестранните лица (дружества), които извършват търговска дейност според законодателството на държавата, където са регистрирани, да открият клон и на наша територия, като подадат заявление по образец А8 с изчерпателно изброени данни и го впишат в търговския регистър, воден от Агенцията по вписванията.

Съществуването на специално търговско законодателство се обуславя от обстоятелството, че особеното положение на някои видове търговци (относно предметът им на дейност) налага спазването на особени задължения, но успоредно с тези задължения им се създават и особени привилегии, които са непознати за останалите пазарни субекти и обикновенни граждани.

Специална (особена) нормативна уредба за клоновете на отделни видове търговци със специфичен и ограничен предмет на дейност се съдържа в Закона за кредитните институции - за клон на банка, Кодекса за застраховането - за клон на застраховател, Закона за пазарите на финансови инструменти - за клон на инвестиционен посредник, Закона за публичното предлагане на ценни книжа - клон на управляващо дружество. Тези нормативни актове уреждат както откриването на клон на чуждестранно лице в Р България, така и установяването на български клон в държава-членка на ЕС или в трета държава (нечленка на ЕС).

Клонът е регламентиран в Кодекса на международното частно право относно международната компетентност на българските съдилища, когато спорът произтича от преки отношения с клон, който е регистриран на българска територия.

² Драганов, Хр., пак там, с.187-188

Христина Атанасова

Данъчните закони (ЗДДС, ППЗДДС, ЗКПО, ДОПК) използват това понятие при определяне на категориите „постоянен обект” и „място на стопанска дейност”.

Законът за юридическите лица с нестопанска цел регламентира клона на сдружение и фондация. Те могат да създават такъв при условие, че е предварително уредено в устава на сдружението или в учредителния акт на фондацията.

В Гражданския процесуален кодекс се съдържат правила за определяне на местната подсъдност при спорове, възникнали от преки отношения с клон.

Авторът се спира само примерно на тези специални нормативни актове. Целта на предложената тема е да се даде по-пълна и изчерпатена характеристика само на клона на застрахователно акционерно дружество, уреден от специален нормативен акт – Кодекс за застраховането.

Като цяло, действащата обща и специална уредба на клона съответства на европейското законодателство, с оглед тенденцията, според която регистрирането на клона в друга държава-членка е предпочетена форма на вторично установяване.

2. Клон на застрахователно акционерно дружество.

От влизането в сила на КЗ през 2006г. (ДВ, бр.103 от 23.12.2005г.) и последвалите многократни изменения законодателят за пръв път урежда нормативно понятието за клон в т.8 от ДР КЗ (доп. - ДВ, бр. 97 от 2007 г.) - „Клонът” е правна форма, под която застраховател или презастраховател присъства трайно на територията на държава-членка, като създава офис, управляван от негови служители или от други лица, изрично трайно овластени от застрахователя да действат от негово име. В същата точка, изречение второ – се дава легално определение за „клон на застраховател или презастраховател от трета държава” – клон, регистриран по реда на Търговския закон от застраховател или презастраховател със седалище в трета държава. С това изрично препращане към ТЗ законодателят указва на прякото приложение на общата правна уредба на клон на даден търговец към клоновете на чуждестранните застрахователи. Тази обща правна уредба на клон на търговец се съдържа в Глава пета от ТЗ (чл.17-20).

Съгласно чл.17, ал.1 ТЗ всеки търговец може да открие клон извън населеното място, където се намира неговото седалище. Тази разпоредба има овластителен характер. Откриването на клон е право, а не задължение на търговеца, тъй като зависи от неговата преценка³. Ограничение при упражняване на това право е, че клон не може да се открие в същото населено място, в което се намира седалището на търговеца. Изключението се отнася за някои търговци, имащи специфичен предмет на дейност – банките и застрахователните дружества. Следователно чл.17, ал.1 ТЗ има овластителен характер в една насока и забранителен - в друга. Териториалната отдалеченост между седалището на търговеца и на клона е предпоставка за регистрирането на клона, за наличието на която длъжностното лице по регистрацията следва да следи служебно. Това ограничение може да бъде изключено от специални (особени) закони. Според чл.10, ал.3 КЗ застрахователното акционерно дружество може да открива повече от един клон по ТЗ в едно населено място, включително в населеното място по седалището си. Този закон е специален и води до неприлагане на общия Търговски закон

³ По този въпрос е застъпено и друго разбиране, според което търговецът е длъжен да обособи като клон извършваната извън седалището си дейност. Вж. **Таджер, В.**, Сборник търговски закони, с.13.

Христина Атанасова

(чл.17, ал.1) спрямо застрахователните клонове. А когато чуждестранен застраховател желае да извършва стопанска дейност на територията на Р България, той може да направи това чрез регистрацията на клон, който може да бъде само един за цялата територия. Тук е налице ограничение, касаещо не отделно населено място, а цялата територия на Р България.

Чл.17, ал.1 ТЗ не дава пряк отговор на въпроса колко клона може да открие един търговец в едно населено място. Per argumentum a contrario от чл.10, ал.3 КЗ следва, че другите търговци (освен застрахователите) могат да откриват само един клон в отделно населено място, което означава че търговецът може да открие неограничен брой клонове в различни населени места на страната. Специалното законодателство може да изключи тази възможност.

Специалното законодателство може да предвиди специални изисквания при откриване и закриване на клон на определени търговци. Така например застраховател и презастраховател могат да откриват клонове след получено съгласие от Комисията за финансов надзор (Кодекс за застраховането).

Клонът има двойствено (дуалистично) правно положение. От една страна, той е подчинен на търговеца-застраховател, т.е. зависим от него, а не от неговото предприятие. От друга страна, клонът е относително самостоятелен и има юридическа обособеност, както и ограничена правосубектност⁴.

Зависимостта на клона от търговеца-застраховател съществува само във вътрешните отношения.

По-конкретно зависимостта (подчинеността) на клона се проявява в следното:

- Клон може да се открива, преобразува и закрива от застрахователя, (респ. негов орган за управление), който го е създал.

- Клонът има отделна регистрация, макар и зависеща от регистрацията на застрахователя. Административната регистрация на застрахователното АД е предпоставка за регистрация и на клона. Неговата регистрация е винаги производна (вторична), основаваща се на регистрацията на застрахователя.

- Клонът няма своя фирма, различна от тази на застрахователното дружество - фирмата на застрахователя е и фирма на клона. Съгласно чл.8 ТЗ фирмата на клона включва фирмата на търговеца и добавката „клон”. Фирмата на застрахователното акционерно дружество съдържа думата „застраховане” или нейни производни на български език и може да съдържа думата „застраховане” или нейни производни и на чужд език (чл.11, ал.1 КЗ). По тази причина само условно може да се говори за фирма на клон. Според нашето търговско законодателство и практика клонът се индивидуализира не чрез фирмата, а чрез своето седалище.

- Търговската кореспонденция на клона трябва да включва и данните на застрахователя - неговата фирма, седалище и адрес на управление, ЕИК и банковата сметка.

- Клонът няма свои банкови сметки. Дори когато управителят на клона е овластен да се разпорежда със средствата по съответната сметка, тя се счита на застрахователното АД, а не на неговия клон. Дружеството може да открие набирателна сметка за съхраняване на пари, предоставени от него за разпореждане от клона, но въпреки че с парите се разпорежда клонът (чрез неговия управител), титуляр на сметката е дружеството.

- По правило клонът не съставя отделен баланс - застрахователят трябва да направи обобщен (сборен) баланс, който да обхваща дейността и на клона. Само

⁴ Вж. Стефанов, Г., Търговско право, обща част, В.Търново, 2009, с.248

Христина Атанасова

два вида клонове са длъжни да съставят баланс – тези на юридическите лица, които не са търговци и на чуждестранните лица.

- Сделките с търговското предприятие включват в своя предмет и клона (клоновете), освен ако не е уговорено друго.

- Съдебните искиве трябва да се предявяват срещу застрахователя, дори и когато произтичат от преки отношения с клона.

- Прекратяването на застрахователното дружество с ликвидация или поради несъстоятелност води до прекратяване и на клона, тъй като той не е напълно имуществено обособен.

Тази зависимост обаче не е абсолютна, тя не отива дотам да заличи самостоятелното съществуване на клона. С факта на регистрирането клонът заживява самостоятелен живот. Той има седалище, което може да съвпада или не със седалището на застрахователя, своя подсъдност (но ответник винаги е застрахователя), свой управител, а така също той се подчинява на законните разпоредби за самостоятелно водене на търговски книги.

Относителната самостоятелност (обособеност) на клона се проявява основно във външните отношения (тези с третите лица) и по-конкретно се свежда до следното:

- Клонът има своя (макар и ненапълно самостоятелна) регистрация, т.е. отделно вписване в търговския регистър.

- Клонът има свое наименование, въпреки че то е производно от наименованието на застрахователя (съвпада словесно с него).

- Клонът има свое седалище, което се различава или съвпада с това на застрахователя. Индивидуализацията на открити в същото населено място клонове на застрахователи се извършва чрез техния адрес на управление.

- Клонът има свой предмет на дейност, който може да съвпада или да не съвпада с този на търговеца. При застрахователните клонове това несъвпадане може да бъде само в количествено отношение, т.е. той може да извършва пряко всички или само част от техните дейности, поради специалната правоспособност, която притежава застрахователя;

- Клонът трябва да води търговски (счетоводни) книги, т.е. следва да спазва всички изисквания на счетоводната отчетност, без (по правило) да съставя отделен баланс.

- Клонът има свой ЕИК. Кодът е 13-значен, като първите 9 цифри са ЕИК на застрахователното АД. По тази причина полето за вписване на ЕИК на клон е 4-значно.

- Клонът има свой управител. Управителят на клона се избира от органа, който е компетентен да вземе решение за учредяването на клон. С решението за избиране на управител се определя и обема на представителната му власт. Отношенията с управителя на клона и застрахователното дружество е добре да се уредят с договор за възлагане на управление, в който да се конкретизират правата и задълженията на управителя. При вписването на клона управителят следва да представи нотариално заверено съгласие да бъде управител и образец от подписа си (чл.17, ал.3 ТЗ). От този текст може да се направи извод, че управител на клон може да бъде само физическо лице, когато е в качеството на прокурист. Този извод се подкрепя и от съдържанието на Заявление Б2 изискуемите към него приложения от Наредба № 1 (чл.36, ал.1, т.6).

- Клонът може да бъде предмет на сделки отделно от търговското предприятие. Организационната (вписването в търговския регистър) и относителната имуществена самостоятелност (отделното счетоводство) на клона

Христина Атанасова

дават възможност той да бъде прехвърлен чрез сделка отделно от предприятието, т.е. като негова обособена част.

- Исковете, които произтичат от преки отношения с клон, могат да се предявят срещу застрахователя и пред съда по седалището на клона (срв. чл.108, ал.1 ГПК и чл.20 ТЗ).

Вътрешната зависимост и външната самостоятелност на клона създават постоянния характер на клона.

Клонът е териториално-организационна част от търговеца. Той не е признат за юридическо лице, но има свои елементи на правосубектност. Общата нормативна уредба урежда основните характеристики на клона, но в отделни специални закони клонът се квалифицира по различен начин, поради целите, които преследват тези закони.

3. Клон на чуждестранен застраховател.

Уредбата на чуждестранно участие в местни застрахователи се характеризира с либералност и предоставяне на равни възможности и права на чуждестранните лица с тези на българските. На чуждестранните лица е осигурена и равнопоставеност, проявяваща се например в равни условия за участие в местни застрахователни АД. Присъствието на чуждестранни физически лица и юридически лица може да бъде както от момента на самото възникване на застрахователното дружество, така и от един по-късен етап на неговото съществуване.

Всеки клон, а в случая клонът на чуждестранния застраховател, се характеризира със следните основни характеристики: клонът не е самостоятелно юридическо лице, а вътрешнообособена част от имуществото на съответния търговец, в случая на чуждестранния застраховател. На практика това означава, че той не се явява самостоятелен носител на права и задължения по сключваните от него застрахователни сделки, а такъв носител е самият чуждестранен застраховател, който се представлява от назначения управител на клона. Следователно клонът не може да притежава собствено имущество, а чуждестранния застраховател отделя част от своето имущество за създаването и функционирането на регистрирания от него клон. Поради спецификата на застрахователната дейност обаче, свързана и с изискванията за достатъчно капитал, това имущество трябва да е в размери, определени от законодателя. Така съгласно чл.82 КЗ минималният размер на депозита на клон на чуждестранен застраховател трябва да е или 4 600 милиона лева (при хипотезата на чл.82, ал.1, т.1), или 7 милиона лева (при хипотезата на чл.82, ал.1, т.2). Кодексът изисква към момента на подаване на заявлението за издаване на разрешение за застрахователна дейност този депозит да бъде изцяло внесен в банка. Клонът не съставя отделен годишен баланс, въпреки че води търговски книги като самостоятелен търговец. Съгласно обаче изричното изискване на чл.19 ТЗ, клоновете на чуждестранните лица съставят отделен годишен баланс. КЗ детайлизира тези изисквания, посочвайки че „клонът по ТЗ на застрахователя от трета държава води търговските си книги на български език съобразно законодателството на Р България и съхранява по адреса си цялата налична документация, свързана с упражняваната от него дейност в Р България” (чл.46, ал.1 КЗ).

В новия КЗ са залегнали досегашните принципи на Закона за застраховането. Следва обаче да се подчертае като особено важно изменение в режима на чуждестранните лица в застрахователното ни дело – въвеждането с

КЗ на т.нар. „единен лиценз“ за извършване на застрахователна дейност и на дейност по застрахователното и презастрахователното посредничество. Изразен накратко този принцип означава, че лицензът важи за всички държави-членки на ЕС. Единият лиценз премахва изискването клонът да бъде лицензиран в приемащата държава⁵. Именно благодарение на реализирането на концепцията на т.нар. „единен паспорт“, чиито израз е и принципът на единия лиценз, застрахователните институти на една държава-членка могат без допълнително разрешение да предлагат услуги и да откриват клонове в друга държава. Едно много важно уточнение в тази връзка – по отношение на застрахователи от трети държави – нечленки на ЕС, принципът на лицензирането остава в сила, включително и при откриване на клон.

В КЗ се прави разлика между чуждестранни лица от „държава-членка“, каквато по смисъла на §1, т.6 ДР от КЗ е „държава, която е членка на ЕС, или друга държава, която принадлежи към Европейското икономическо пространство“, и такива от „трета държава“, т.е. „държава, която не е държава-членка по смисъла на т.6“. Тази диференциация не е случайна. Тя е свързана с различния обем правомощия, които имат тези две отделни категории чуждестранни лица при присъствието си на нашия пазар.

Преобладаващата правноорганизационна форма за извършване на дейност в Р България от даден чуждестранен застраховател е чрез клон, чието седалище е в страната.

Създаването на клон на чуждестранен застраховател стана възможно за времето след 31.03.1996 г. Интересно е законодателното развитие на това разрешение. При приемането през 1996 г. на вече отменения ЗЗ, законодателят съзнателно беше установил срок, през който не беше възможно чуждестранни застрахователи да извършват дейност чрез клон. Този срок първоначално беше определен на 7 години. Идеята беше – на българските застрахователи да се даде преходен период, в който те да приведат дейността си в съответствие с изискванията на държавите-членки на ЕС, откъдето всъщност се очаква появата на основните конкуренти. С изменението на закона от 1997 г. въпросният параграф от Преходните и заключителни разпоредби, съдържащ забраната, беше променен, като с определянето на новия срок, а именно 31.03.1998 г. ограниченията бяха силно смекчени. Това нормативно разрешение се оказва сполучливо и на застрахователния пазар вече от години присъстват и чуждестранни лица.

Тяхното присъствие вече се урежда по нов начин от КЗ. Новият подход се изразява и тук в диференциране на чуждестранните лица на такива от държави-членки на ЕС и на лица от трети страни.

След влизането на Р България в ЕС лицензионният режим остана валиден само за чуждестранни лица от тези трети държави.

Изискването за лицензиране понастоящем е установено в чл.41, ал.1 КЗ, съгласно който застраховател със седалище в трета държава има право да извършва дейност на територията на Р България чрез клон, регистриран по ТЗ, след получаване на лиценз от Комисията при условията и по реда на този кодекс и на актовете по прилагането му. Лицензът може да обхваща застраховане само по видовете застраховки, за които застрахователят е получил разрешение за

⁵ §1 т.31 ДР на КЗ - "Приемаща държава членка" е държавата членка:

а) която не е държава членка по произход и където застрахователят има клон;

б) (доп. - ДВ, бр. 97 от 2007 г.) където презастрахователят, застрахователният брокер или застрахователният агент има клон или предоставя услуги.

извършване на застрахователна дейност в държавата по седалището си. И тук отново се проявява ограничението относно предмета на дейност на клона, който задължително съвпада с предмета на дейност на застрахователя.

Комисията може да издаде лиценз по чл.41,ал.1 КЗ при наличието на следните кумулативно дадени предпоставки: 1. лицето има право по националното си законодателство да извършва застрахователна дейност; 2. клонът на застрахователя разполага с активи в Р България в размер на не по-малко от половината от минималния гаранционен капитал по чл.82, ал.1 или ал.3; 3. внесен е депозит в размер една четвърт от размера на минималния гаранционен капитал по чл.82, ал.1 или ал.3 в банка, която извършва банкова дейност в Р България; 4. избран е управител на клон, който отговаря на изискванията на чл.13, ал.1,3 и 4 и чл.14, разполагащ с представителна власт в обем, който му позволява да поема задължения за застрахователя към трети лица и да го представлява пред държавните органи и съдилищата на Р България; 5. представена е програма за дейността, която съдържа съответно информация по чл.32 КЗ.

Когато с международен договор, ратифициран, обнародван и влязъл в сила за Р България, са предвидени други правила за започване или завършване на дейност от застраховател от трета държава в страната, Комисията прилага тези правила (чл.41, ал.4).

В чл.42, ал.1 от КЗ е уредена практическата процедура по издаване на лиценз за извършване на застрахователна дейност чрез клон на застраховател от трета държава. Той следва да подаде заявление, към което прилага следните документи: 1. заверен препис от акта за регистрация на застраховател и документ от органа по регистрация с актуални данни за седалището и адреса на управление, предмета на дейност, размера на записания капитал, системата на управление и лицата, които го управляват и/или представляват; 2. заверен препис от лиценза за извършване на застрахователна дейност, издаден от компетентния орган по седалището на застрахователя, включващ и описание на видовете застраховки, за които е получил лиценза; 3. заверен препис от акта на компетентния управителен орган на застрахователя за откриване на клон на територията на Р България и за избор на управител на клона; 4. удостоверение, издадено от органа, осъществяващ застрахователен надзор в държавата по седалището на застрахователя, че български застраховател може да открие и да извършва дейността си в тази държава по общия ред, установен за чуждестранните застрахователи; 5. документ, издаден от банка, която извършва банкова дейност в Р България, удостоверяващ внасянето на депозит съгласно чл.41, ал.2, т.3 КЗ, и документи, удостоверяващи размера на активите по чл.41, ал.2, т.2 КЗ; 6. данни за управителя на клона; 7. програма за дейността, както и правилата относно организацията и управлението на информационната система и относно организацията и дейността на службата за вътрешен контрол; 8. писмена декларация на компетентния управителен орган на застрахователя, че ще представя годишните отчети; 9. годишните финансови отчети на застрахователя за последните 3 години, съответно за периода за съществуване на застрахователя, ако той съществува от по-кратък срок; 10. данни за лицата, които притежават пряко или чрез свързани лица 10 или над 10 на сто от гласовете в общото събрание или от капитала на застрахователя, или друго участие, което им дава възможност да го контролират; 11. когато се иска лиценз за застраховане, който обхваща застраховка по т.10.1(гражданска застраховка) от раздел II, буква „А” на Приложение № 1: името и адреса на представителя за

Христина Атанасова

уреждане на претенции по тази застраховка във всяка от държавите-членки; документ за банкова гаранция в съответствие с устава на Националното бюро на българските автомобилни застрахователи; презастрахователен договор в съответствие с критерии, определени с решение на комисията; 12. техническите основи за калкулация на премийните ставки и застрахователните резерви; 13. документ за платена такса за разглеждане на документи.

Наред с изискванията за самия клон, законът въвежда и специални изисквания за лицата, които искат да заемат длъжността управител на клон на чуждестранен застраховател. Препращането на чл.41, ал.2, т.4 КЗ към чл.13, ал.1, 3 и 4 КЗ и към чл.14 КЗ означава, че такъв управител трябва: да има висше образование и да притежава подходяща професионална квалификация, необходима за управление на дейността на застрахователното АД; да притежава професионален опит в сферата на икономиката или финансите; да не е осъждан за умишлено престъпление от общ характер; да не е бил през последните 3 години член на управителен или контролен съвет или неограничено отговорен съдружник в дружество, за което е открито производство по несъстоятелност; да не е съпруг или роднина с друг член на управителен или контролен орган на дружеството; да не е лишен от право да заема материалноотговорна длъжност; да не е бил през последната 1 година член на управителен или контролен орган или неограничено отговорен съдружник в дружество, на което е бил отнет лиценз за извършване на дейност, подлежаща на лицензионен режим; да не е бил освобождаван от длъжност в управителен или контролен орган на търговско дружество въз основа на приложена принудителна административна мярка.

За разлика от някои законодателства, където е предвидено изрично изискване за гражданство на мениджъра на клона, българският закон не въвежда като изрично изискване управителят на клон на чуждестранен застраховател със седалище в държава-членка на ЕС или в трета държава да притежава българско гражданство, следователно той може да бъде и постоянно пребиваващ чужденец или когато договърът за управление е за определен срок управителят на клона може да бъде чужденец, пребиваващ само за срока на договора. Той не може да бъде юридическо лице, каквато възможност допускат законодателства на някои страни-нечленки на ЕС, т.к. нормативно уредените изисквания за заемане на длъжността „управител на клон” се отнасят само до физическо лице.

От чл.13, ал.3 КЗ следва, че такъв управител трябва да бъде лице, което се ползва с добра репутация и не застрашава управлението на застрахователя, интересите на потребителите и не възпрепятства застрахователния пазар. Освен това видно от ал.4 на същия член трябва да има висше образование с присъдена образователно-квалификационна степен „магистър” или образователна и научна степен „доктор” и да не заема другаде платена длъжност по трудово правоотношение, освен като сътрудник в научен институт или преподавател във висше училище.

Особено важно е да се подчертае в тази връзка, че физически лица-граждани на трета държава, трябва да имат и разрешение за продължително пребиваване в РБългария. Това разрешение се получава по реда и условията на Закона за чужденците в РБългария.

Съгласно чл.44 КЗ е предвидено вписване в търговския регистър на клона на застрахователя от трета държава с предмет на дейност застраховане и/или презастраховане. Това вписване става след представяне на издадения от

Христина Атанасова

Комисията лиценз. Вписването е последния елемент от фактическия състав по откриването на клона.

Извършването на дейност в Р България от застраховател със седалище в друга държава-членка се базира на правото на установяване и свободата на предоставяне на услуги. Критерият за разграничението между свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги е посочен в решение по дело С-55/94. Свободата на установяване се изразява в стабилното и трайно участие в стопанския живот на държава-членка, докато предоставянето на услуги има временен характер относно стопанския живот на държавата-членка.

Свободата на установяване е прогласена в чл.49 на Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) в съответствие с принципа на свободата на установяване гражданите на държава-членка имат право да извършват търговска дейност, включително да учредяват дружества в друга държава-членка, и да се третират при същите условия, както гражданите на държавта по учредяването. Това е така нареченото първично учредяване. Освен него, гражданите на държава-членка са свободни да учредяват клонове, агенции и дъщерни дружества (вторично учредяване). Дружеството може да избира измежду тези два способа.

С други думи, те вече не се числят към застрахователите, подлежащи на надзор от КФН, а се отчитат пред надзорните органи на страната, където е регистрирана компанията-майка. При новата законова ситуация КФН няма възможност за директно санкциониране на клоновете на застрахователите. В случай на възникнал проблем, свързан с дейността на застрахователния клон у нас, от КФН трябва да информират надзора в страната, където е регистрирана компанията. Ако след предприети действия родната КФН не остане удовлетворена от мерките, тя има право да предприеме действия срещу такъв застраховател.

В чл.55 КЗ са посочени общи изисквания към застрахователите със седалище в друга държава-членка, които извършват дейност в страната ни както при условията на правото на установяване, така и при условията на свободата на предоставяне на услуги. Всеки от тези застрахователи е длъжен: да предоставя в Комисията и да публикува на български език в Р България документи и информация в сроковете, в които ги публикува в държавата-членка по произход; да публикува друга информация, която се изисква по КЗ и актовете по прилагането му.

При извършване на дейност при условията на право на установяване КФН на основание чл.53, ал.1 КЗ е длъжна да поиска информация относно застрахователя от другата държава-членка, който възнамерява да създаде клон на територията на Р България. Информацията се иска от компетентния орган, лицензирал този застраховател, а нейното съдържание е посочено в чл.49, ал.2 КЗ.

При извършване на дейност при условията на свободата на предоставяне на услуги основната разлика е, че не се открива клон.

Съгласно чл.54, ал.1 застраховател от друга държава-членка, който възнамерява да извършва застрахователна дейност на територията на Р България при условията на свобода на предоставяне на услуги, без да открива клон, може да започне да извършва дейност от датата, на която е уведомен съответния компетентен орган на държавата-членка по произход, че на Комисията е предоставена информация относно рисковете които застрахователят възнамерява да покрива в Р България, видовете застраховки, по

Христина Атанасова

които има право да извършва дейност в държава-членка по произход, както и удостоверение, че застрахователят разполага със собствени средства за покриване на границата на платежоспособност и гаранционния капитал.

От практиката на Съда на ЕС може да се направи заключението, че откриването на клон е предпочитаната форма за реализиране на свободата на установяване, прокламирана в чл.49 (предишен чл.43 ДЕО) от ДФЕС. Недоверието на местните кредитори, като основен недостатък, може да се счита за преодолян. В своята практика Съда на ЕС дава предпочитание на критерия по месторегистрация, т.к. този критерий по-пълно отговаря на свободата на установяване. Другият критерий по седалището (уставно или действително) ще продължава да се използва при законодателството на чуждестранното лице. В своята практика Съдът на ЕС аргументира тезата, че за прилагане на правото на установяване е без значение, че едно дружество е регистрирано в една държава-членка само и единствено с цел да осъществява изцяло своята дейност в друга държава-членка чрез регистриране на клон в нея⁶. Фактът, че едно дружество се регистрира само с намерението да ползва по-облекчен режим (напр. липса на задължителен минимален капитал) при своето учредяване, не съставлява злоупотреба с правото. Националните законодателства могат да предвидят мерки срещу злоупотребата с правото на установяване, ако те се прилагат по недискриминационен начин, оправдани са от публичен интерес (от императивни правни норми), съответстват на принципа за пропорционалността и на целите, които преследват⁷. Само при кумулативната даденост на тези условия (предпоставки) регистърният орган на дадена държава-членка може да откаже вписването на клон на регистрирано в друга държава юридическо лице⁸.

В много други решения Съда на ЕС приема, че различното третиране на клоновете на местните и на чуждестранните юридически лица от данъчното законодателство, е в грубо нарушение на чл.49 ДФЕС⁹.

Заключение

След влизането ни в ЕС застрахователният бранш претърпя организационни промени, свързани с уеднаквяването на нормите и критериите за развиване на дейност.

С приемането на Р България за член на ЕС застрахователната дейност изживява своя апогей. Отварянето на пазара за нови чуждестранни търговци и нормативно уредената възможност за застрахователите, регистрирани по националното си законодателство да извършват застрахователна и/или презастрахователна дейност, чрез упражняване на правото на установяване или свободата на предоставяне на услуги като регистрират клон на наша територия, са продиктувани от настъпващата глобализация.

Откриването на клон от чуждестранен застраховател е една от предпочитаните форми за осъществяване на застрахователна дейност.

⁶ Вж. Стефанов, Г., Търговско право, обща част, В.Търново, 2009, с.263

⁷ Вж. Стефанов, Г., Търговско право, обща част, В.Търново, 2009, с.263-264

⁸ По категоричен начин тази позиция на Съда на ЕС е застъпена в Решенията по делата *Überseering*, *Centros* и *Inspire Art*. Последните две дела са по повод отказ да се регистрира клон на регистрирани в Англия дружества съответно от компетентните органи на Дания и Холандия.

⁹ Вж. Решение на Съда на ЕС по дело C-50/91, в което се приема, че клонът съставлява част от стопанската дейност по смисъла на чл.7.1., б. „б” от Директива 69/335 относно косвените данъци върху прираста на капитала, ако той представлява съвкупност от активи и лица, която е в състояние да допринесе за изпълнението на специфична дейност.

Христина Атанасова

По мое мнение това е една и от формите, чрез която най-пълно са защитени интересите на кредиторите на чуждестранния застраховател. Относителна свобода на клона дава сигурност относно външните отношения, тези с третите лица. Възможността за предявяване на искове, възникнали от преки отношения с клон срещу чуждестранния застраховател, и по местонахождение на клона, е свързана с икономическата среда. Така кредиторите ще могат да предявят своя иск по седалището на клона, без да е необходимо да влизат в излишни преразходи, свързани с пътувания извън страната или наемането на чуждестранен адвокат, който да ги представлява по седалището на чуждестранния застраховател.